

A modern szakirányú továbbképzés

A tanult nyomdász és a grafikus a modern életnek jelentős tényezője lett. Az építész mellett ő az, aki a mai életformák arcukat döntően átformálni törekszik.

A nyomdásznak két fajtáját különböztetjük meg élesen:

egyik a gyakorlati képességű,

másik a tervező képességű nyomdász.

Egy nyomdai üzem, amelyik a válaszfalat itt meg tudja vonni: racionálisan fog dolgozni, feltéve, hogy munkatársainak nevelése megfelelő volt. Ez az előfeltétel különböző okoknál fogva, sajnos, nehézségekbe ütközik. A főok: a nevelésben mérvadó és irányt szabó előljárók nem értékelik kellőképpen a természettől adott irányvonalat a tanulóban és más irányba nevelik azt — legtöbbször a körülmények szerencsétlen közrejátszása folytán. Például a fiú a géphez érez magában készséget, de mivel az üzemben éppen szedőtanonc szükséges, neki azzá kell lennie.

Ha *egy képességi vizsgán* ugyanazt a feladatot kellene minden jelentkezőnek kidolgoznia, csak akkor tűnnék ki a bennük rejlő képességek különbözősége. Az egyik képességét túlságosan megterhelik időbelileg, testileg és lelkileg mechanikus reprodukív munkával,

amelyet pedig a magasabb technikai készséggel együtt tulajdonképpen tapasztalás útján kell elsajátítania; ekkor az oktatók a fősúlyt a művészi alkotóérzés kifejlesztésére helyezhetik; tehát nem mesterséget kell tanítaniok, hanem az ő szempontjukból fontos mozzanatokat megragadni, megjegyezni és felismertetni. (Itt természetesen csak a magasabb kiképzésre alkalmas tanítványokat értem, mert az vitán felül áll, hogy akinél nincs meg a komoly és elengedhetetlenül szükséges technikai tudás alapja, ott semmiféle magasabb kiképzésről nem lehet szó.)

Éppen így a gyakorlati tehetségű tanulót, aki örömét a nyomdászat technikai részében találja, ne terheljük túlságosan nyomdász-művészeti problémákkal, mert csak jó gyakorlati munkaerővé válhat, — tervezőnek nem felelhet meg.

Hogy minden nyomdásznak megadassanak a korlátlan továbbképzési lehetőségek, az egyelőre még nagyon problematikus kérdés. Fontos azonban: elengedhetetlen és éles megkülönböztetés a továbbképzés szempontjából mód és jelleg, irány és egyéniség között. Nézzünk erre két példát.

Három fiatalember szedő óhajt lenni. Más-más ok vezetheti őket erre:

X.: Örömet talál a betűanyag képszerűségén, a nyomtatott szón. — Könyvszedés, tördelés, könyvelőállítási osztályába való.

Y.: Érdeklődést mutat a szedés technikai eljárásai iránt. — Gépszedés, hírlapszedő-osztályba osszuk be őt.

Z.: A formák felépítése, a betűk és díszek képszerű formálása vonzza. — Az akcidens-, reklám-osztályba kell őt beosztani.

X és Y valószínűleg jó szedők lesznek. Ha azonban történetesen az akcidens-osztályba kerülnek s ott képezik ki őket, akkor érdeklődésük fokozatosan csökken, gyenge munkát végeznek. Éppen így, ha Z-re hírlapszedést osztanak ki, akkor látjuk, hogy lassan szed, hogy elművészkedi azt, de jelentős értékű munkát nyújt be, ha reklámszedést bízunk rá.

Mindez persze — bár csak problematikus feltevés — természetesen tűnik fel nekünk és egy értelmes — így hát sikeres működésű — művezető már tisztán észrevétele és tapasztalata alapján is a megfelelő helyre osztaná be az új tanulókat. De hol marad az itteni gyakorlati kiképzéstől a szakszerű egyéniségszerinti iskolai kiképzés. X-et és Y-t lényegében teljesen másképpen kell kiképezni, mint Z-t. X és Y előtt legelőször is a kézi- és gépszedés mechanikus kivitelét, mint a pszichológikus és gyakorlati mozgás időfeladatát kell tudo-

mányosan megoldanunk. A tervezőszedés lényegét csak pár szóval érintsük előtűk.

Z morálisan megsértődne ilyen tanmenet és beosztás mellett s munkakedvetlenné válna. Nála főtantárgyat írásforma-tan, szedés-folt-tervezés és grafikai formakifejlesztés-tan képezhetne. A kifejezések is igazolják, hogy a bevezetésben miért helyeztem a grafikust az építész mellé. Teljesen tisztában kell lenni a formák jellegével és a betűformákat, mint olyanokat neki osztályozni és alkotni kell tudni. Szükséges, hogy a világos és sötét foltok kontrasztjából teljes biztonsággal tudja megválasztani azt a szedésformát, amelynek hatása előbbenivel azonos. Azaz: tanulja meg a szedésformát kontrasztos foltformának látni. Ő lesz a modern akcidensszedő, akinek a szedésfoltok kombinációjával, felületfelosztási és egyensúlyérzékével, valamint a kifejezésformájával uralnia kell a szedőtermet, mert ő a tervezőművész a szedők között. A szedés technikája természet-szerűleg nem lehet előtte probléma, de munkájának értékelése és rentabilitása nem gyors betűszedési képességében, hanem betűszedési foltok határelérésében nyilvánul meg. Ilyen beosztással munkavidám, alkotóképes szedőket nevelünk, akiknek sikere munkájuk eredménye lesz.

Második példát veszem a hozzánk közelálló művészi rokonszakmából, a fényképészetből. Egyvalaki fényképész szeretne lenni, mert érdeklődést talál a felvételek fizikai és kémiai menetén, az előhíváson és másoláson. A lencsékkel, különféle előhívókkal és másoló-papírokkal igen ismerős. Szerinte a fényképész legelső sorban is technikus. Ez a típus fotokémigráfiai pályára kiválóan alkalmas. Technikai kiképzésére kell a súlyt fektetnünk; a világos-sötét foltok közti különbség megítélésére és értékelésére, valamint a kompozíciógyakorlatra csak kisebb szüksége van.

Másvalaki szintén fényképész akar lenni, mert kedve telik pszichomimikai tanulmányok végzésében a fényképezőgép segítségével. Belőle jó portrétista válhatik, aki saját elgondolású technikáját követi, hogy célirányosan dolgozhasson. Kiképzése formailag igen sokoldalú tevékenységet követel. Ezeknek ajánlatos kis időt rajzolásal és fényképészeti formatannal eltölteni, hogy utóbbit, mint kifejezőlehetőséget is felismerjék és alkalmazni tudják. Ez éppen a lényeges továbbképzési különbség kettőjük tanmenetében. Az elsőnek a világos és sötét foltokat, mint grafikai kifejezést, a másodiknak ugyanazt mint optikai ténytet kell felfognia és felhasználnia. De akadhat olyasvalaki is, akinek fényképészeti kedvét az ujság-

riporteri tevékenység vágya fűti; ez a mindennapi eseményeket a lencse szemszögén, mint életritmust tekinti. Az éles megfigyelés, gyors cselekvés, új szempontok és optikai lehetőségek találgató felfogása jellemzik ezt a típust. Előítélet nélkül legyen és ne gátolhassa őt szabadságában a magas technika elsajátításának ezer követelménye, — mert az ő részére művészet és technika csak mellékkörülmények. Nála az élet aktualitásai képezik a célt és ezt minél egyénibben és találóbban megoldani: lehet csak törekvése.

Mivel gyakorlatban nem könnyű ezeket a típusokat megkülönböztetni, hiszen nem mindig ily kimondottan élesen állanak elkülönítve egymástól (kereszteződés, keveredés gyakran fordul elő közöttük), az oktató tanár munkája nehéz lesz. De a gyakorlat és tapasztalás hamar felismerteti a szakemberek előtt az egyes főosztályokat.

Milyen üdvös lenne, ha mód, alkalom és anyagi támogatás lehetővé tenné azt, hogy az ambíciózus ifjú nyomdászok egy iskolában a fentiekben vázolt és kifejtett nézetek szerint találhatnák meg az egyéniségüknek legjobban megfelelő továbbképzést. A német szakiskolákban ez a törekvés már döntő stádiumba jutott, amelyet ha sikeresen keresztülvisznek: szakmánk ifjúságának sok kiképzési időt, pénzt és felesleges tanulást takarítanak meg. És a grafikai ipar teljesítményei is értékesebbé lesznek, mert diadalmaskodik az óhaj: *„Több megkülönböztetést az egyéniség, a temperamentum és tehetség között!”*